

GroenePreek-2023 (categorie theoloog)

Lieke Weima

Lezing: Lucas 12:22-32

Lucas 12:24a: Kijk naar de raven: ze zaaien niet en oogsten niet, ze hebben geen voorraadkamer en geen schuur, het is God die ze voedt.

Gemeente van Christus,

‘Kijk naar de raven’, zegt Jezus. ‘Kijk naar de lelies.’

Kijken naar de natuur, dat doen we in vakantietijd misschien wel meer dan anders.

Er is zoveel moois te zien, zoveel dat respect oproept, zoveel dat ons weer even doet ervaren dat we als mensen maar één deel van het geheel zijn.

Op vakantie in Frankrijk las ik een boek dat vol stond met feitjes over allerlei wonderlijke natuurfenomenen waar mijn mond van open viel. De vriend met wie ik op vakantie was, werd een beetje gek van mij, omdat ik hem steeds stoorde in zijn boek. ‘Pieter, wist je dat...?’ ‘Pieter, moet je dit horen!’

Eén voorbeeld: termieten. Die kent u misschien vooral als schadelijke diertjes die hout eten en huizen laten instorten. Maar in de natuur zijn ze van onschatbare waarde, omdat ze voedingsstoffen in de grond brengen én, doordat ze enorme gangenstelsels bouwen van soms wel 50 meter diep. Daarmee helpen ze om de grond luchtig te houden en regenwater beter op te nemen. In Zuid-Amerika is een gangenstelsel bekend dat zich uitstrekt over een gebied dat net zo groot is als Engeland, en dat meer dan 4000 jaar oud is. Net zo oud als de piramides in Egypte! En deze gangen worden nog altijd bewoond. Daar word je nederig van als mens, tenminste ik wel.

Jezus stelt ons in Lucas 12 de vogels en de bloemen als voorbeeld: schepsels die zonder ook maar een dag vooruit te denken hun leven leven en daarbij wonderbaarlijk mooi tot hun recht komen. Daarin kunnen wij nog iets van hen leren, lijkt Jezus te zeggen. Ook wij mensen hebben ons leven niet in eigen hand. Laten we dat dan ook niet krampachtig proberen te plannen en te regelen en veilig te stellen.

Ondertussen is er wel iets aan de hand als we met de oren van nu naar deze tekst luisteren, en die vergelijken met de werkelijkheid waar we in leven. God voedt de vogels? Dat zal best, maar ondertussen verdwijnen er – door menselijk toedoen – steeds meer vogelsoorten. Voornamelijk omdat ze lijden door tekort aan voedsel. Kijk hoe de lelies groeien? De lelie-teelt is in Nederland een van de meest vervuilende en waterslurpende vormen van tuinbouw, waarbij het bodemleven vernietigd wordt door bestrijdingsmiddelen.

Cynisch gezegd: als mensen maken we het God nogal moeilijk om voor zijn schepping te zorgen. Het maar net met wat voor ogen je kijkt naar de vogels en de bloemen, of je je erover verwondert of dat je er vooral verdrietig van wordt. Ik merk dat aan mijn vader, die bioloog is: de laatste jaren vindt hij het steeds lastiger om onbevangen te genieten van weidevogels, omdat hij maar al te duidelijk ziet dat er minder en minder van zijn en dat het steeds stiller wordt buiten.

Kun je in deze tijd wel zeggen dat je je geen zorgen moet maken over je leven, over je kleding en over wat je zult eten en drinken? Vanuit de klimaatbeweging klinkt een hele andere, terechte boodschap. Bijvoorbeeld het feit dat als we op de huidige koers doorgaan, de aarde zo ver zal opwarmen dat al over vijftig jaar het leefgebied van 1,5 tot 3 miljard mensen onbewoonbaar zou worden door hitte, droogte en overstromingen. Dan is van iedere 8 wereldbewoners één persoon tot zelfs drie personen gedwongen verhuisd of op de vlucht geslagen.

Ik merk aan mezelf – en misschien herkent u dat ook wel – dat ik dat soort feitjes eigenlijk helemaal niet wil horen. Liever wil ik horen dat ik me geen zorgen hoeft te maken. Maar Gretha Thunberg zei in haar beroemde speech voor de Verenigde Naties niet voor niets tegen wereldleiders: ‘I want you to panic’ / ‘Ik wil dat jullie in paniek zijn’. Immers, als je huis in brand staat, zeg je ook niet: ‘Maak je maar geen zorgen’. Wat er momenteel gebeurt met de schepping, ons thuis, is net zo’n noodsituatie. En met alles wat je daaraan gaat sussen en nuanceren, doe je de werkelijkheid geweld aan.

Maar zou Jezus zijn gehoor werkelijk willen sussen met zijn ‘Maak je geen zorgen’? Als je zijn andere uitspraken een beetje kent, dan weet je dat het leven waar hij toe oproept, allesbehalve een van de werkelijkheid losgezongen manier van leven is. ‘Zoek het koninkrijk’, zegt hij. En dat koninkrijk is geen van de aarde losgezongen hemel, dat koninkrijk is een werkelijkheid waar iedereen gelijk is en iedereen evenveel recht heeft op eten en drinken en kleding, een werkelijkheid waar het leven voor iederéén goed mag zijn en niet alleen voor een rijke minderheid. Dat koninkrijk, daar moeten we ons ten volle voor inzetten. En dat vraagt in deze tijd dat we de zorgen over het klimaat vol in de ogen kijken. Het vraagt dat we erkennen dat de zorgen om eten, drinken en kleding voor een steeds groter deel van de mensheid heel terecht zijn. Tegen hen zeggen: maak je geen zorgen, en dat we ons mét hen zorgen maken.

Jezus heeft het volgens mij over een ander soort zorgen. Hij zegt: ‘Maak je geen zorgen over wat jij zult eten, drinken en hoe jij je zult kleden. Deze uitspraak volgt op de gelijkenis die we vorige week hoorden, over de rijke dwaas die zijn schuren vulde met graan. In diezelfde context zegt hij nu ook: verkoop alles wat je hebt en geef het geld aan de armen. Daaruit kun je concluderen dat hij praat tegen mensen die bezit hebben om te verkopen, rijke mensen zo je wilt. Tegen ons, als je het op wereldniveau bekijkt. Met andere woorden: wij zijn het die niet zo krampachtig moeten vasthouden aan eten, drinken en kleding. Wij zijn het, vrij vertaald, die ons niet zo’n zorgen moeten maken om wat we bezitten en om het leven dat we kennen. Bij die ‘wij’ moet ik overigens wel een kanttekening maken: ik wil voorzichtig zijn om daar al te stellige dingen over te zeggen, omdat het natuurlijk afhankelijk is van onze eigen financiële omstandigheden. Veel van wat ik hierna zeg over het opgeven van luxe, gaat vooral op voor mensen die het financieel gezien gemiddeld of goed hebben en geldt uiteraard minder voor wie sowieso al moeite heeft om rond te komen.

Juist omdat zoveel van ons zoveel bezitten, hebben we ook zoveel te verliezen, en maken we ons misschien wel des te meer zorgen. Zorgen die ons beletten om te doen wat nodig is. Ik denk dan aan comfort en gemak dat we bang zijn om op te geven, een bepaalde mate van luxe die we gewend zijn. Maar ik denk bijvoorbeeld ook aan hoe spannend we het vinden om elkaar en overheden en bedrijven aan te spreken op hun gedrag. Klimaatactivisme wordt weliswaar langzaam steeds meer ‘mainstream’ en veel mensen zijn zich bewust van nut en noodzaak ervan. Maar om zelf de stap te zetten om mee te gaan doen... Wat zullen anderen ervan vinden als ik zo’n duidelijk stelling neem, krijg ik dan geen ruzie? Wat zullen mijn kinderen ervan vinden als ik mee ga doen aan demonstraties? Het roept ongemak op.

Ik merk dat ongemak bij mezelf en misschien herkent u er ook wel iets van. Misschien willen we het in de kerk vooral ook goed en gezellig houden met elkaar en zijn we soms bang om echt een

standpunt in te nemen en elkaar ergens op aan te spreken. We maken ons zorgen dat we de goede lieve vrede zouden verliezen. We gaan het ongemak liever uit de weg.

Wat zou er gebeuren, als we in staat zouden zijn om die zorgen los te laten, om éérs te kijken naar wat er nodig is voor een rechtvaardigere wereld, om éérs het koninkrijk te zoeken en om ons daarna pas zorgen te maken over ons eigen comfort en gemak. Dat zou een volledig omgekeerde manier van denken en leven zijn. Mij klinkt het heerlijk in de oren: als ik me geen zorgen meer zou maken om mezelf. En als we dat allemáál niet meer zouden doen. Wat een wereld zouden we dan wel niet kunnen maken.

‘Maak je geen zorgen?’ Die uitspraak als geloofsuitspraak op zichzelf is dus te makkelijk, en niet in lijn met wat Jezus van ons vraagt als leerlingen op weg naar zijn koninkrijk. ‘Maak je geen zorgen om iets van je eigen geprivilegieerde positie op te geven’, zou een betere samenvatting zijn.

Jezus roept zijn leerlingen op om op weg te gaan, zonder zich zorgen te maken over bezittingen en andere zaken die hun leven tot dan toe comfortabel hebben gemaakt. En dat hij zo expliciet zegt: wees niet bang, maak je geen zorgen – dat komt natuurlijk omdat zijn leerlingen zich wél zorgen maken en wél bang zijn. Het is ook een enge weg. Jezus volgen betekent risico’s nemen. Maar de belofte is dat het bevrijding brengt. ‘Wees niet bang, kleine kudde,’ zegt Jezus, ‘want jullie vader heeft jullie in zijn goedheid het koninkrijk geschonken.’

En dat is misschien nog wel het mooiste aan deze uitspraken van Jezus: als wij iets van ons bezit en iets van ons gemak opgeven, dan doet dat niet alleen de schepping goed, maar in de eerste plaats ook onszelf. We gaan weer meer vanzelfsprekend deel uitmaken van de schepping. We kunnen weer meer leven met open handen, ons ervan bewust dat alles wat we hebben ons ook maar geschonken is. We kunnen ons weer meer verwonderen over al onze medeschepselen. We kunnen vrijuit spreken en opkomen voor rechtvaardigheid. We worden er meer mens van. En dat wens ik ons allen toe.